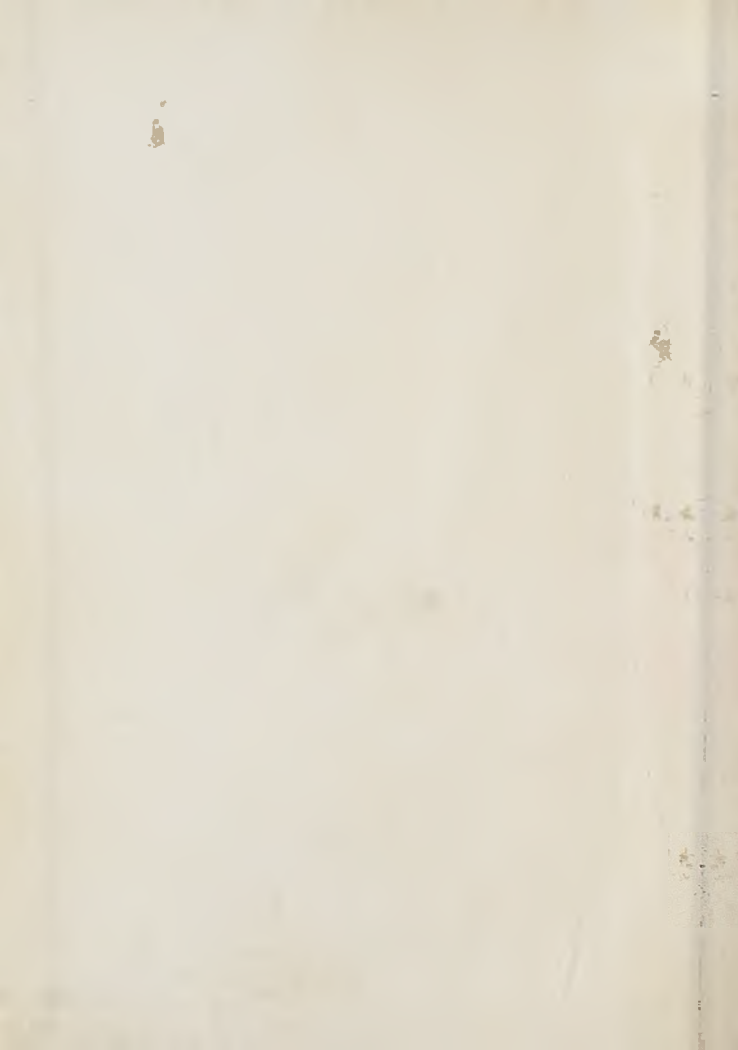

1165 981

10-1818 19143

УНВ. БИБЛИОТЕКА

И. Бр. 54871

БИБЛИОТЕКА ЗА МЛАДЕЖ.

XI. и XII.

ГОШАЦ ДЕЛО КРАСИ.

Српској младежи приповеда :

— **ДУШАН ЂУРИЋ**, —

учитељ,

БИБЛИОТЕКА

19/5/72.

**РАСТОЈАДИНОВИЋА
НОВИ САД**

цена 15 новчића.

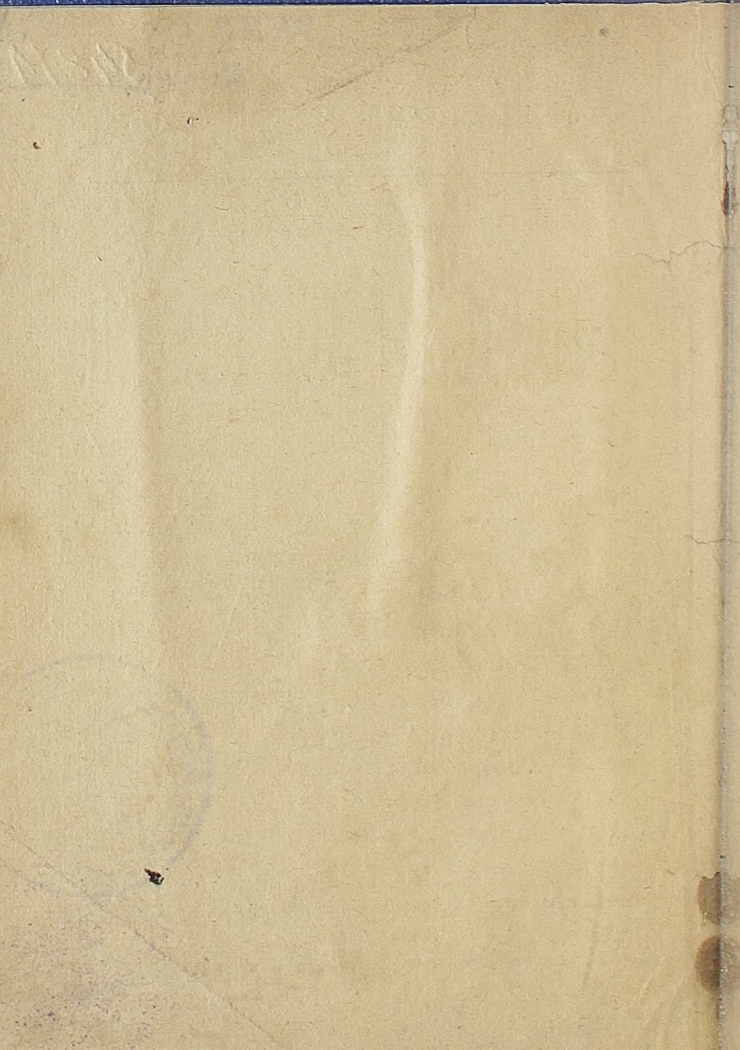

У Великој Библиотици 1896.

Издана и штампана српске книжарнице и штампарије

ЈОВАНА РАДАКА,

под св. апостола : „Ђирика и Методија“.

КОНАЦ ДЕЛО КРАСИ.

1. Добривој и његови родитељи.

Ђио је омален дечак око својих 9 до 10 година. Са румених и као јабука пуних образа његових могла се свагда читати веселост и раздраганост; а кад би му загледали у оне његове — као трњина — црне очи, из којих светлуцаше оштри поглед, уверили би се, да је оштроуман и досетљив. Глава му беше правилно округла, густом као чађ црном косом покривена и лепо очешљана. Одело му беше чисто и лепо, те изазиваше дивљење лепоти његовог одела. Изгледао је на први поглед као да је син каквога грофа, а не као син простог имућног земљеделца.

Добривој, тако беше име том лепушкастом дечаку кога сам вам укратко описао — беше дакле син имућних сеоских родитеља.

„Газда Пера“ — тако је звало цело село оца овога дечака — био је у опште од свих сељана у селу Б љубљен, поштован и за највреднијег и најпоштенијег човека припознат од старог и младог, од великог и малог и у опште од свих који га лично познаваху.

То велико уважење стекао је газда Пера својим поштеним и вредним животом. Газда Пера је био тих, миран и благ. Никога није он ни једне зле речи рекао. Са свима сељанима је он у миру и љубави живио. Био је при том милостива срца и особито дарежљив човек. Ма да му је дворште било претоварено са храном, и ма да га је Бог благословио са преобилним плодом од своје њиве

коју је он вредно обрађивао — ипак се он није зато погордио.

Сви су се сељани чудили и дивили његовом напретку у добру. За газда Перино добро срце брзо се рашчуло на далеко, по оној српској пословици: „Добар се глас далеко чује“.

У време циче зиме, кад по цео дан злочести негова влада, кад сиромах сељак не сме ни на праг изаћи од те немилоснице, кад сиромах човек не зна од куд да заслужи коју кукавицу: онда је газда Пера показивао, да се влада по оним речима Христа Спаситеља: „Сиротима буди у помоћи“.

Газда Пера је тако сваком приликом свесрдно и чинио. — Бесплатно је раздавао храну сиромашним сељанима, не тражећи да му се на траг врати. Како ли је мило било оним сиротим људима који су, ви-

дећи да газда Пера не прима зајам
натраг, односили свој зајам кући!

Из стотину усана излетале су
речи: „Бог га живео“! „Бог му дао
здравља“!

Ето таки беше отац малога До-
бривоја.

А каква му беше мати?

Мати му беше права Српкиња.
Честита, ваљана и побожна — и ма
да беше из сиромашне породице —
ипак беше она лепо васпитана, па
је настојавала да и свога јединца
Добривоја лепо васпита. Знала је
она да од добро васпитаног дете-
та може постати ваљан човек.
„Сека Зорка“ — тако зваху и под
тим именом познаваху сви сељани и
све сељанке као честиту и ваљану
Хришћанку — беше узор врлина
које женско лице красе.

Најглавније врлине беху јој ове:
мудрост, доброта, љубав, љупкост,
вредноћа, штедња и мирољубље. Сви-

ма овим врлинама привикивала је сека Зорка и свог јединца Добривоја кад му је тек шест година било. На овај рад подстицао ју је господин учитељ, а то је било онда, кад је Добривој први пут могао прочитати пред својом добром мајком наслов оне књиге, из које је учитељ њега учио читати, а то је: „Буквар“.

Добра мајка је своме сину давала васпитање спочетка само онаково, какво је њему за школу потребно било, а то је она лако чинила. Одвраћала га од несташних игара, јер док Добривој није пошао у школу, дотле беше врло несташан и непослушан.

Сека Зорки је често и поп Сава овако говорио: „Не дај детету на вољу, да чини шта хоће и да иде куд хоће, јер је дете сад као восак на којем се свашта урезати да. Урезати се може и добро и зло, ал дете

прима само једно. С тога гледај да у невино срце свога детета урежеш све оно што је добро. Знај да је дете као младо дрво, а дрво младо даје се савијати све дотле док је младо, а кад остари, онда се више савити не да. Треба да своје дете привикнеш још из ране младости страху божјем и послушности. Многа деца зло прођу због своје непослушности . . . итд. итд.“

Овим речима је поп Сава подстицао сека Зорку да свог несташног иначе особито даровитог синачића васпита.

Сека Зорка се понајвише трудила да свога Добривоја привикне послушности и вредноћи.

Кад год је Добривој из школе изишао, приповедао би својој мајци о оном, о чем је учитељ у школи говорио, шта им је приповедао или какве им ствари показивао итд.

Тако је једанпут приповедао како

им је учитељ показивао школске ствари, други пут је приповедао како им је учитељ говорио о добром и неваљалом детету или о послушном и непослушном дечаку итд. Све је то мали Добривој тако умео лепо приповедати, да су се груди сретне мајке од радости падимале, па је радошћу обузета, грљала малог Добривоја, толико љубила и овако говорила: „Слатко дете моје, буди увек тако добар, па добро пази на речи свог учитеља. Он ће ти увек тако лепо приповедати, па ћеш увидети како пролази овај ко слуша савете и опомене старијих, а како овај који не слуша. Зато синко слушај свога учитеља! Слушај и твог доброг оца и мајку, јер ћеш само онда срећан бити“. Осим тога, водила га је у башту, која је била засађена са дрвећем разних воћа и са многим цвећем. Ту му је дала у руке малу канту са рещтком са ко-

јом је мали Добривој заливао цвеће у башти. Даље дала му је неколико леја да сам сади воће и цвеће показавши му прво како то треба радити.

Испочетка је то Добривоју тешко било, али мало по мало и Добривој се тако привикао раду и вредноћи — јер беше тад особито послушан — да је и сам чезнуо за радом као жедан за водом. Од сада му беше најмилија забава: да сади и залива цвеће.

Мајка му је много пута приповедала лепе и поучне приче и то тако занимљиве, да је мали Добривој сваку реч своје миле мајке гутао. Покрај тога мајка га је сваког јутра и вечера учила да се моли Богу. Навикавала га је на добро а упућивала да се клони од зла. Стављала му је за пример Милана сина свог суседа који беше несташно и непослушно дете, како пролази због

несташлука. Саветовала га је да не иде много с њим и да се не меша у игри где се Милан налази.

Добривој је све ово примао к срцу од своје мајке и беше му врло мило па се по њеним саветима и владао. И с пуним правом могла је сека Зорка очекивати, да ће Добривој бити сретан ако се одржи у тим врлинама које је добра мати постепено пресађивала у његово младо срце.

Отац Добривојев — газда Пера, — беше још сретнији кад је видео како му учитељ хвали сина пред свима сељанима као најбољег ђака.

Од радости, газда Пери није било ништа отерати пар од најлепших јагањаца учитељу на дар. — Свог Добривоја волео је газда Пера више свега; љубио га и чувао као зеницу ока свог. — Мислио је — а то је временом и учинио — да свог Добривоја даде на

школе кад изучи ту сеоску. „Та
пикеловаћу га“ — говорио је газда
Пера својој жени — „па ма ме пола
пмања стао, само нека постане пои“...

Сека Зорка је само ћутала на
ове речи, које је газда Пера изгово-
рио — па се мало насмешила. Знала
је она добро, да пико не зна шта
може од детета постати. Тихо би му
тада овако говорила: „Човек збори,
ал' Бог твори“.

2. Добривојев друг.

Дан је за даном пролазно, па
се и година приближивала од он
дана, када је мали Добривој први
пут ступио у школу. Добривој се
за цело школско време добро учио
и примерно владао. Своје лекције је
увек тачно, савесно и на време на-
учио. Своје задаће је чисто и лепо
писао па је потпуно спремљен ишао
у школу. Док није свој задатак на-
учио, и док није свој пропис напи-

сао, није се хтео мали Добривој играти.

Зашто! Ево зашто:

Кад год су сва деца у школи била мирна, онда им је учитељ по коју лепу приповецицу тако занимљиво приповедао, да су га сва деца као жедна слушала и тако рећи гутала учитељеве речи.

Ох, ама су то сретни тренуци за невину и добру децу! Учитељ је свагда баш тако zgodну приповетку деци приповедао, из које су и сама деца могла науку за се извести, по којој су се уверити могла, да свако дете, које се по добрим саветима својих родитеља влада, да тако дете добро пролази, а оно дете које се не влада по саветима својих старијих, већ које је непослушно, јогунасто и несташно, да тако дете зло пролази.

Учитељ је био човек врло добра срца, побожан и мирољубив.

Пре сваке наставе, побожно се прекрсти и са децом отпоје по који тропар или би сва деца читала молитву пре наставе. Исто је тако чинио и после наставе, а онда је децу пустио кући и том приликом су два по два излазили из школе, па у реду мирно ходећи улицом поздрављали би оне, уз које су пролазили или које су сретали. Свако дете ишло је са оним дететом које је било ближе један другом т. ј. чија је кућа била близу једна другој.

По томе је дакле свако ђаче имало свога друга.

Мали Добривој је ишао увек са Милацом чича Пантиним сином, чија је кућа била преко пута од газда Перине куће.

Чича Панта који је сержан у свом селу и газда Пера, живили су и сад живе врло добро баш као прави пријатељи. — Кад је газда Пера одвео Добривоја да га упише у шко-

лу, онда је и чича Панта одвео свог несташка Милана. Но није га баш одвео, јер је чича Панта имао посла док је Милана са багрена стерао доле, те га онда одвукао онако подераног и уплаканог. Милан и Добривој беху једних година. Још оног дана када су се оба та дечака уписала за ђаке, заволели су се још већма и спријатељили се ма да беху различите нарави, Милан је мал' не сваког дана ишао Добривоју да се играју. Где је Добривој био, ту је и Милан био; куд је Добривој ишао тамо је и Милан ишао.

Заједно су увек били у башти заливали цвеће, кидали цбунасту траву и коров, заједно су у школу ишли, заједно из школе кући долазили. Милан није могао без Добривоја бити. Ово Миланово и Добривојево пријатељевање упадало је у очи не само суседима, него и свима сељанима и њиховим друговима и сви

су се чудили, како се Добривој слаже са тим несташком за којег сваки дан долазе тужбе његовом оцу: Милан урадио ово, Милан учинио оно... разбио прозор, дражио псе... скидао птичија гнезда са дрвећа... крао јабуке и т. д. због којих несташлука је Милан често добивао шибе и од учитеља а и од свога оца. Но Милан место да се поправио, он је бивао све гори и несташнији, све дотле док му није несташлуке тако ушао у страст да је по читав дан бегаво од куће кријући се које где.

Чича Шанта је био строг отац и казнио је свог несташка због учињених несташлука, али како је због своје службе био обвезан, то сваки пут није могао да доспе да Милана казни. Због тога се Милан и покварио, јер је добро знао да га отац данас или сутра не може бити. Као што је Милан био несташан при том и непослушан, исто је тако обратво

Добривој био баш послушан, миран, вредан, тачан, уредан и уопште као што је на дому био ваљан дечак, исто тако беше Добривој и у школи и у цркви прави узор дечијег доброг владања. О његовом добром владању, на брзо се рашчуло по целом селу. То су засведочавале речи појединих матера, које су своју неваљалу децу опомињале речима : „Владајте се онако као што се Добривој влада, па ће вас свако волети“

Добривој заиста и беше сваке године похваљен на испиту од свог учитеља због свог доброг владања и учења. — Тако прођоше две године и за те пуне две године Милан и Добривој беху најбољи другови. Добривој је био добра срца на ције хтео да се туђи од Милана ма да Милан беше нестаниан и неваљао. Шта више и самом Добривоју је Милан наносио увреде, али

Добривој му је све опраштао и ни мрка погледа није бацао на Милана. Милан је више пута због своје несташности молио Добривоја за опрштење. — Дан за даном пролазаше па се и крај треће године њиховог ђачког живота приближивао.

Пролеће је прошло, а иза дивног пролећа долазили су све топлији и топлији летњи дани.

Учитељ је пре недељу дана објавио ученицима када ће се држати испит, па је због тога рекао да се сви спреме, да понове лекције па да потпуно спремљени могу дати леп одговор пред г. надзорником. Говорио им је да се труде, да што лепше и сјајније одговоре на испиту, па да својим одговорима потврде труд и рад свога учитеља и да му осветлају образ пред г. надзорником, а међ осталим је још и ово додао : „Који се од мојих ученика најбоље покаже и на испиту најбоље на питања од-

говорао буде, тај ће добити од г. надзорника књигу са златним корицама“.

Ово је био најрадоснији глас не само за Добривоја, него и за сву децу која су са Добривојем заједно ишла, па су се почели патицати целе оне недеље, ко ће боље научити, само да што више и боље могу одговорити на испиту. Но све беше некојим ученицима узалуд, јер пословица вели: „У очи Божића прасе се не угоји“! Добривој је једва чекао да дође тај дан када ће г. надзорник њих испитивати. Целе недеље пред испитом понављао је Добривој своје леџије, а Милан место да је бар и сад нешто учио, он је бежао од школе, ишао у шуму, хватао птице, купао се у великим бабама, од мајке је излагивао по неколико новчића за пропис па је за те новце куповао дувана и пушио са Пајом, млињарским сином, који беше још гори од Милана . . . итд.

3. *Испит.*

Још оног јутра око 8 часова присуео је г. надзорник са г. г. сеоским парохом, кнезом, беложником и са осталим члановима сеоске општине — у школску собу која је била лепо спремљена.

Г. надзорника је на вратима са својим ученицима — дочекао учитељ са кратким и леним поздравом. Сва су деца за тим мирно ушла у школу и села сваки на своје место. Г. надзорник је отишао за испитни сто, на којем беше много мирисава цвећа и школски записник. С једне и с друге странеседали су и остали чланови који су присуствовали на школском испиту. — Испит се започео са молитвом пре школске наставе: „Преплагни Господи“. Ову молитву су деца у глас врло лепо изговорила.

Г. парох је први стављао пи-

тања из науке о вери и то ученицима најпре из настаријег разреда па онда из млађег . . .

Како из науке о вери, тако и из осталих предмета што се у основној српско-народној школи уче — стављао је и г. надзорник питања на која су деца тако паметно и разборито одговарала да се г. надзорник чудио и дивило том успеху, похваљујући при том учитеља који је за време дечијег одговарања сав запет био од радости, видећи како му деца износе на видик и оцену његов труд. — Елем да не описујем потанко све, што се питало и како је које дете одговарало, доста то, да је г. надзорник после закљученог и довршеног испита најлепшим и најрадоснијим похвалама обасуо труд учитеља пред свима присутнима, а затим је извадио једну књигу са златним корицама и погледавши у испитни записник, прозвао Добри-

воја преда се и овако му рекао : „Синко ! Ево ти дајем ову лепу књигу коју сам наменио оном који се у овој школи најбољим показао буде. Ти си се данас најдостојнији показао ове књиге, доказао си и задивио си не само мене, него и све твоје другове, па и самога твога учитеља и оца, који те је подстицао на вредноћу. Буди увек тако добар, буди увек тако вредан, учи, чувај се и клопи се неваљала друштва, слушај и поштуј свога оца и матер па ћеш срећан бити ! Ево ти дакле предајем ову лепу књигу, па се дичи њоме, а учитељ и твоји родитељи, нека се диче с тобом !

Ово изговоривши г. надзорник пружи лепу књигу малом Добривоју који дрхћући прими књигу, па пољубивши г. надзорника у руку врати се на своје место. Учитељ од милине узме Добривоја за руке па га пољуби очински у пуне обраш-

чиће. Ово беше учитељу најрадоснији тренутак из горког учитељског живота.

За тим сва деца отпевају песму: „Теби Боже хвала“ — тако сложено и милогласно, да је г. надзорник по други пут морао похвалити и ђаке и г. учитеља, те се онда са свима члановима опрости и оде даље својим послом.

4. Гаспасти и Миланова завист.

Учитељ је после одласка г. надзорниковог, још при расстанку, изговорио својој деци кратког садржаја лепу поуку како да се владају за време школског одмора, и тек онда је сву децу распустио. Радосна деца клицајући и певајући песму: „Бачки растањак“ разиђу се сваки својој кући.

Добривој и Милан одоше право кући.

Но њихов одлазак из школе уна-
 дао је сад свима у очи, а то је: што
 Добривој и Милан нису заједно оти-
 шли кући као обично. На лицу им
 се видео знак да се у нечем данас
 не слажу, јер се путем не гледаху
 као до сад. Ово се само на лицу
 Милановом могло приметити, који је
 потмуреним и намргођеним лицем
 ишао по сред пута повлачећи ногу
 за ногом и дижући пращину.

Добривој је напротив скакутао
 смећећи се од радости, показивао је
 својим друговима леу књигу што
 је добио на испиту. Ко је год поред
 Добривоја прошао, свако је застао,
 па ако је знао читати, прочитао је
 наслов: „Ако будеш неваљао, сети
 се савета твог учитеља, па се по
 њима владај“ — па мало прогледав-
 ши дивно бојадисане слике из дечи-
 јег живота — похвално би Добри-
 воја и одлазио даље. —

Добривој се није могао журити

због многог заустављања. Нестрпиво је чекао док су му књигу гледали и хвалили га. Једва је чекао да дође кући па да покаже својим родитељима шта је добио.

А како беше са Миланом?

Милан је од љутице грискао усне, кидао листове из књига па расипао по путу, и бунцао је неке речи што и он није добио онакову књигу, као што је и Добривој добио. У Милана се сад породила због тога мржња, био је сад пун зависти, због чега озлојеђен не хтеде данас са Добривојем кући ићи. Милан је целим путем попреко гледао веселог Добривоја, те га је са својим оштрим погледом тако просецао, као да је из зависти хтео неку намеру да изврши над Добривојем. Што се Добривој већма радовао новој књизи, тим се Милан све већма љутио, шкрипио зубима и гледао је како би од Добривоја отео ону лепу књигу. Ову

намеру је хтео да изврши баш онда, кад је Добривој хтео да уђе у своје двориште.

У онај мах кад се Милан затрчао на Добривоја, да му отме из руке књигу — изишао је баш онда Добривојев отац на улицу, па кад је видео да Милан збиља хоће да отме књигу од Добривоја, потрчи и одгурне неваљалог Милана, па онда узевши Добривоја за руку, одведе га у собу где му је Добривој показао књигу са златним корицама, рекавши да му је ту књигу дао г. надзорник на испиту. —

Отац Добривојев је тек сад разумео шта је хтео Милан оно мало час да учини.

Од милине што се Добривој и ове године као најбољи ђак показао, отиде у гумно, одабере једно најлепше јагње, метне га на раме па га однесе учитељу на дар.

5. Милан у чика Младеновој башти.

Кад се Милан онако осрамоћен морао упутити својој кући, побоји се на путу да ће газда Пера казати његовом оцу како је хтео отети књигу од Добривоја — па с тога да би се спасао од батива, намисли да оде иза села на ледине па да се тамо са чобанима мало провесели.

Што је смислио то је и урадио.

Одмах се врати натраг, па се упути путем што води иза села. Тек што је подне прешло, Милан је био на лединама и то чело Младенове баште. —

Кад је овамо дошао, види да се љуто преварио. Он се надао да ће код ма којег пастира замолити мало млека и црна хлеба, па ће тим провести дан без бриге. Но кад тамо, а од пастира ни корова.

Пуста ледина нигде никога. Како је био уморан, а и како беше тога

дана права омара и жега, то Милан потражи хладовину, склони се у хлад и ту се одмараше неко време но не за дуго јер му није пријала. Стомак му је био празан, глад га је јако морила.

Освртао се и десно и лево не би ли спазио где год дудово дрво, али ни тога не беше, до саме липе.

Сад не имајући куд ни камо, гладан, уморан, охрабри се на пође кући. Баш право вели српска пословица: „Глад и курјака из шуме истера“. —

Тек што је неколикохвати прешао, снази на своју велику радост дудово дрво у башти чика Младена.

Плод тога дуда беше црн и крупан.

„Баш као што ваља“! рече Милан радосно, на промеривши, плот како би га прескочити могао — пође у башту. Плот је прескочио без нô муке, јер је сад био лак као срна.

На дуд се још лакше попео, а кад се попео, онда је рекао у себи: „Док га не обрстим, нећу се сићи“! Милан је тако слатко јео црне дудине, да не би ни гужваре слађе јео да му је нана дала.

Кад је осетио да је сит, сиђе се полако доле.

Тек што се сишао доле, ал дотрчаше чувари чика Младенове баште: гаров и Белов, па га сташе дрцати тако силно да се све разлегао глас Миланов који је: „помагајте“! викао. —

Већ су му цео горњи капут сав искидали били кад је чика Младен дотрчао са дреновцем да растера псе. Једва је и чика Младен избавио Милана, а да није на брзо дотрчао, све би му хаљине искидали пси.

„А шта ти ту радиш“? запита га чика Младен кушајући га као бајаги не познаје га.

„До-до-дошао сам да-да-да ми

дате гра-а буље“! рече Милан кроз плач.

„А ко је тебе овамо послао“? запита опет чика Младен.

„По-о-сло ме-е-е ба-ба-а-а“ одговори Милан.

„А да ниси ти дошо да једеш дудова“?

„Ни—и—и сам“!

„Па да што су ти усне црне“?

„Јео сам пекмеца“!

„Па што си онда чело баште долазио, зар ти ниси могао са сока-ка доћи к мени по грабуље“? за-пита га чика Младен, па га оштро погледа.

Милан је почео сад муцати, јер није знао како ће сад да слаже, једва је чекао да се опрости са чика Младеном.

„Истину говори“! викну чика Младен.

„Е па ја сам за то чело баште улазио . . . поче Милан озбиљно . . .

јер сам био код Паје млинарског сина . . .

„Ао обешешаче, та ти хоћеш мене да превариш“ ! рече чика Младен видећи како Милан лаже — ухвати га за руку, па га одведе чича Пантиној кући, (оцу Милановом) па му исприповеда све и сва и онда се врати својој кући. — Отац Миланов чуо је за све оно што се пре тога догодило са Миланом и Добривојем па је нестрпељиво чекао Милана, а кад се чика Младен удалио испред њега, онда је свог несташка казнио тиме што је морао клечати на кукурузима, а при том му није дао вечерати.

6. Несретни случај.

Беше баш подне у очи св. Илије. Леп летњи дан. Сунце је далеко одскочило. Врућина беше јака. На торњу српске цркве откуцавало је 12 часова, а на звонику римокато-

личке цркве звонило је мало звоно:
тин! тин! тин! тин! знак да је сад
време да се руча, па да се после
ручка сваки уморан мало одмара.

После подне истог дана тако
око 5—6 часова, дошло је неколико
другова Добривојевих да се сњим
мало позабављају. Отац Добривојев
који беше отац строг али добар,
чувши глас који дозиваше Добри-
воја рече Добривоју! „Добривоје,
зар не чујеш како те Сима и Степа
вичу да изађеш напоље? Ти се ваљда
мене бојиш да ти не ускратим иг-
рање? Не! Не бој се синко!“ рече
добри отац тако нежно, да је одмах
устао са седала, па ухвативши До-
бривоја за руку, извео га на улицу
и овако му рекао: „Зато што си ме
твојим добрим владањем и учењем
изненадио и обрадовао, дозвољавам
ти да се играш са твојим друговима
колико ти је воља, али немој да се
ским свадиш, немој да учиниш коме

жао, немој да се играш са онаким играма које ти могу какове озледе нанети“. Ово изрекавши, остави веселу децу која од радости кликтаху и скакутаху што ће се са Добривојем до воље наиграти, па се онда врати у двориште на свој посао. Добривој се одмах упути одма са својим друговима на зелену пољану да се играју лопте.

Кад су дошли на одређено место затеку и Милана овде који је тога дана побегао од куће јер га је отац љуто избио што је баба Пелиној мачки везао камен о врат па је бацио у бунар. Милан није знао да је у овом друштву и Добривој па се с тога и он умеша у игру. Друштво се подели на две странке.

И овом приликом спази Милан Добривоја но с њим није хтео Милан ни речце проговорити. Истина Милан је своју завист и злобу крио пред осталим друговима, али при

свем том тражио је згодну прилику у којој би Добривоја осрамотио, или би му ма у чем нашкодио. На жељу Добривојеву да се мало одморе, поседају сви у коло један до другог па чупкајући зелену траву запиткиваху један другога о које чем. Питали се ту : ко може баба Персину тарабу прескочити : ко се може на деда Симић дуд повети ; ко сме отићи ноћу на таван и т. д. на која питања су се мали јунаци истицали хвалећи се како је који боље могао.

На једном запита мали Миша : „А ко може убити оног врапца што стоји на багреновој грани“ ?

„Ја могу“ ! рече Милан одважно.

Сви се другови загледаху, па ће један између њих запитати : „А како можеш убити, кад немаш ни палице, а врабац је ено на грани ?

„Боме ја ћу га убити“ ! рече Милан па пружи руку ономе што

га је запитао — додавши: „ево за опкладу;“

Овај држећ да лаже, а и из љубопитства да види шта ће Милан урадити — рекне: „добићеш од мене сутра 10 јабука ако убијеш оног врапца!“

„Добро!“ рече Милан, па извадивши из шпага пиштољ, напери га на врапца, одавне и пукне. —

Сва се деца обезнанише кад видеше пиштољ. —

„Ајо моја мајко!“ цикну један од мало пре веселих другова пошто је пиштољ пукао — па ухвативши се за лево раме јаукаше од бола. —

„Шта је, шта је? Да те није убио“? збуњено запиткиваху један другог. У тај мах Добривој падне онесвешћен на земљу. Румено лице на мах се обрати у бледило. Тело му је дрхтало.

Тома, Пера и Миша су се том несретном појавом тако збунили, да

су били неко време као изван себе, а Милаш од ужаса испусти пиштољ из руке — видећи шта је учинио, уплашен нагне бегати, и то таквим полетом, да се у трен ока изгубно испред својих другова. Добривој је све једнако јаукао од бола, а из места где му је сачма у нежно тело ушла — лоцила је крв.

Затим заповеди Ђоки и Јоци да отрче Добривојевом оцу, па да му кажу шта се збило са Добривојем. Ови одмах тако и учине и за неколико тренутака врате се са Добривојевим оцем, који је сав дрхћући корачао, не верујући да се тако што са Добривојем могло догодити. И збиља се уверио. Добривој је лежао на трави блед као крпа. Отац га одмах подигне, узме га на руке па га однесе кући — оставивши га матери отиде брзо по леџника, који је одмах дошао Добривоју прегледати рану, потрудио се

те још оног вечера извадио ону сачму из левог рамена.

За тим му је опет привезао рану и заповедио родитељима да га за 8 дана не пуштају из собе већ да мирно лежи све дотле, док рана не зарасте. С овим лечничким настојањем, а особито уверењем да ће Добривој за 8 дана оздравити — беху тужни родитељи сретнији но икада те плате за труд г. лечнику који се на мах врати својој кући. Добривојеви родитељи су вршили налог г. лечника у потпуној мери. Шокрај тога мољаху се Богу за здравље свога детета. И Бог им је услишао молитву. После 8 дневног брижног и савесног неговања родитељског — Добривој је са свим оздравио и само се као црвена пега могла видети на левом рамену.

„Ово нека ти синко служи за савет и од сад буди на опрезу. Што год радиш добро и паметно ради, и

гледај да ти крај дела твог буде успешан“ . . . говорио је отац Добривојев. . . . „Не иди у друштво у којем има доста покварених срдаца, да не наиђеш на зло. Не играј се са онаким стварима које нису за тебе. Буди пажљив на себе, буди миран и пристојан. Непристојно и немирно дете нико не воли и не трпи. Што радиш и омет ти велим; пази на свршетак, јер : „Крај дело краси“ . . . и још многих лепих поука говорио је газда Пера пред својим сином.

Добривој је све ове очине савете тако слушао, да их је све гутао и тако их је добро у срце своје усадио, да се у свом животу више никад није дружио са неваљалим друштвом, а особито са неваљалим друговима као што је био Милан.

7. Шта се збило са Миланом?

Кад је Милан од ужаса испус-

тио пиштољ из руке — дошла му је пред очи слика мртвог Добривоја. Он бејаше тврдо уверен да је Добривоја убио, па знајући шта ће из тог следити — науми да побегне далеко у свет, па да се у какву шуму сакрије, тврдо намеравши и зарекавши се, да се кући неће вратити жив. Путем бегајући и плачући, тукао се у прса и горко се кајао за свој несташлук.

Сад му изађоше пред очи и учитељеве речи: „Ко другоме копа јаму, сам ће у њу пасти“.

Тако бегајући — па све осврћући се на све стране да ли га ко не би спазио, стигне до неке храстове шуме која беше по дана хода удаљена од села. Баш се онда сунце смирило, а вече се примицало. Веселе птичице које су по вас дан весело цвркутале скакућућ са гране на грану — сад умукоше. Нема тишина је целом васионом завладала:

Не чујаше се ништа друго до: пуцкање несташних ноћних зефира. Бледи месец је осветљавао мрачне путеве и закутке.

Милан — које од страха, а које што га је баш код те шуме ноћ ухватила — склонци се у један обилжњи издубљени храст. Ту седне, па се одмараше и промишљаваше о несретном случају, који се због његове лакомислености и несташности — догодио.

Целу ноћ је плакао и кајао се за своје несмислено и невино дело не могући ни ока свести. —

Док је Милан овде плакао и кајао се за своје лудо дело, дотле је његов отац код куће стражарно код врата и чекао Милана држећи у руци дренов прут с којим би Милану платио његово несташно дело.

Добривојеви другови су још оне вечери казали Милановом оцу како је Милан имао у шпагу напуњен

пиштољ, па како је хотевши убити врапца — ранио Добривоја и т. д.

Озлојеђени чича Панта нестрпљиво је очекивао, извиривао Милана, но све беше узалуд. Што је чича Панта дуже Милана чекао, тим се више једио — и зло и наопако би било од Милана да му је онда дошао пред очи.

Кад се чича Панти већ дотужило чекати — а већ беше 11 час ноћи — помисли: е да се није где-год завукао па ћути. Врати се у собу, погледи свуд по соби, отиде у смочару, у кујну, у коњушницу и свуд завири и у најмањи кут. Нигде Милана.

„Но тај се деран од неког доба ама баш проневаљалио“ гувђаше чича Панта... „а чекај лоло... ако не дођеш вечерас, доћићеш сутра — али ћеш и запамтити кад си узимао пиштољ у руке“!

С овим речма врати се чича Панта у собу, мирно легне да спава.

Спавати није могао, јер тек што се сетио Добривоја, помислио је да се Милан можда због оног случаја убио, удавио или што слично учинио.

„Враг не спава“ говораше у себи чича Панта . . . „Ко шта ради себи ради“ . . .

Оваке црне мисли задаваху чича Панту тепике бриге, због којих до зоре не могаше заспати. Стога намисли да сутра потражи Милана, па да га казни, и посаветује да у будуће тако што не чини.

8. Чича Панта тражи Милана.

У јутро рано, тек кад је свитати почело, узме чича Панта палицу у руке, пут под ноге, па се упути по знанцима и родовима да тражи Милана — држећи да је ма код кога од својих родова морао отићи да преноћи.

Но и ово беше узалуд. Нигде Милана, па бар да му ко каже где га је синоћ видео последњи пут.

Где је год чича Панта ушао, свако га је запитао: „А како је могао Милац онако шта урадити“?

Чича Панта је само слегао раменима, велећи да не зна. Тако је чича Панта читав дан пропустио тражећи Милана — па све беше узалуд. Сутра дан је не само по свом селу тражио Милана, него и у оближња места је отишао, и распитивао за Милана. Кога је код чича Панта на путу срео, запитао би га: „Пријатељу! Ниси ли видео како дете од 10—11 година да је овим путем прошло“?

„Боме нисам“! беше одговор свију оних кога је чича Панта запиткивао. Тако тражећи и распитујући за Милана, чича Панта пропусти пуна три дана без успеха. Сад је чича Панта био у том уверењу,

да је Милана ма на који начин не-стало са овога света.

Сад беше тужни отац љут на самог себе и на цео свет. Туга и брига беху му сад главне друге с којима се и дању и ноћу бавио. Нај-после мало по мало почео је заборављати на тугу и бригу, на Милана. Још му је само пред очима лебдио спомен несташног владања Милановог, и тада је уздахнуо рекавши: „Милане, Милане! Да си слушао савете твога оца, не би те данас црна земља покривала! Децо, децо, слушајте своје родитеље, јер Бог воли само ону децу која своје родитеље љубе и која се за благо и срећу својих родитеља Богу моле!“

* * *

А сад драги читаоче, остави све на страну, јер ћемо поћи за Миланом, да видимо шта је смислио оне ноћи кад је плакао у издубљеном расту? Камо је отишао? Чиме се бавио? и т. д.

Увидићеш драги читаоче да : свака штета учи човека памети и благо оном ко се за рана опамети. Но да се онај несретни случај није догодио, не би Милан био приморац да бежи од својих родитеља, и да се крије као зверка, већ би као Добривој слушао свога оца покорвајући се њему учио би се само оном што је добро — а овако је Милан морао много што шта да претрпи док се није опаметио.

9. Миланови јади.

Кад се Милан оне ноћи пробудио, овако се Богу из највећег страхопоштовања молио: „Оче свети, оче благи! Ја сам једно несташно и неваљало дете, које је због својих несташлука и због своје тврдоглавости нанело многим штету, родитељима тугу и јед, а мени самом несрећу и презирање од свих мојих другова — молим ти се као благом

и милостивом оцу небесним: опрости ми моје грехе које сам хотимице и нехотице учинио. Дај здравље мом добром бившем другу Добривоју, који сад трпи ужасне болове због моје нехатости и несмотрености! Утеши моје родитеље; упути ме из ове шуме, изведи ме и одведи каквом добром човеку који ће ми дати савета како да се опростим те гадне и непристојне навике. Ох, како је лепо код своје куће бити. Хладан ветар гле како душе хоће душу да ми издува из мене.

Гле, како се облаци купе пада мном као да хоће да ме казне за моје дело. Ах Добривоје да знаш како се вајем, ти би ми одма опростио: да знаш како се патим због твоје тешке рани!

Овако шапћући тихо и дрхћући од зиме, сagne главу на храстов грм, подметне руку под главу па занесен у мислима слатко заспи.

Облаци који су се пред зору скупљали, беху нагомилани као најгушћи и најдрњи дим.

За мало, па ветрић који је дувао престаде.

Муње почеше севати, а иза муње чујаше се као да се нагло из далека каква кола зауставила. Одмах за тим као да је ватрени бич пукао. Иза пучњаве спусти се пљусак.

На глас грома Милан се одмах тргао, па уплашено око њега посматрао шта се око њега збива. Тама беше неко време тако црна да ни прст пред оком ниси могао видети, а кад муња севну беше светлије него у по дапа.

Овај ужасан приказ је Милана тако дирнуо да је у несвест пао, те онесвешћен лежао све док се није непогода смирила. Муње престадоше севати, киша престаде пљупштати, а црни и густе облаци се растурише и изчезоше као дим.

Остаде небо чисто као стакло. Сунце се баш поче рађати. Иза китњастога брежуљка, што се пред шумом на неколико метара уздизао — указа се јутрења румен. То беше ватрени круг који се полагано дизало, смешкајући се провиривао иза такозваног „Хајдучког брда“. Ласте, славуји, косови и остале птице певачице одлетеше у оближње њиве, да накупе мало гусеница да нахране своје младе. У том дивном природном појаву, пробуди се Милан. Устане, па не знајући где је, пође право кроз шуму у намери да изађе на други крај. Смео није натраг да се врати, јер недалеко пред шумом крај зелене ливаде бела стада су пасла зелену траву, а покрај стада стајао је пастир па у фрулу умилљато свира. На пољани опет и то на њивама си видети могао вредне жетеоце који су жњели жито. Милан се ових особа јако бојао да га

ко не спази, те с тога што је мислио то је и учинио. Идући по сред шуме, наиђе на један извор. Над њим се Милан саже, напије се хладне воде, умије се, па се убрише рукавом од кошуље, те журећи се пође напред. Милан је тако лутао по шуми скоро $\frac{1}{4}$ дана, па никако да угледа краја од шуме.

При свем том што се Милан журио — задржавало га је густо шумско грање и шипражје које му је спречавало прелаз на више места тако да је Милан морао много већи део пута да обиђе па да се упути на чисту равницу.

Тумарајући и крчећи себи пута, умори се тако, да га зној спопао, а при том га је и глад морила.

Освртао се на све стране не би ли опazio где год какво шумско воће, но и тога не беше. Тада се заустави код једне дивље јабуке. Погледи горе на гране и промери

од земље доњих. За тим се брзо успуџа на дрво и за тили час беше на оној грави, на којој беше највише јабука. Лупне ногом о грану тако снажно, да су све до једне попадале на земљу. Стрешавши јабуке, полако се спуђе доле, покупи јабуке, напуни своје шпагове, па онда једну по једну вадећи, јеђаше у сласт ма да беху тако киселе, да су му се уста скупљала. Па како беше уморан од пута, седне у густу траву и одмараше се у хладу.

Ту га црне мисли опет спопадоше.

Једући јабуке занесе се у мислима, а те мисли навађаху га да се одважи на какво дело.

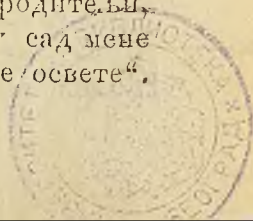
Премисљао је како и на који начин би он могао отићи у хајдуке.

„Да, знам шта ћу сад урадити“ говораше Милан сам себи... „отићи ћу у хајдучку гору, па ћу се пријавити хајдучком вођи, нека ме прими у хајдуке. Ја сам истина млад, ал

то ништа не чини. Мој баба ми је више пута причао како хајдуци украду по које мушко дете па га код себе држе и хране као птицу у кавезу, и уче га хајдуковању — а причао ми је како је хајдучки живот врло сретан живот. Хајдуци су оружани јунаци лепо обучени. И ја радо имам лепо одело и добро оружје. Да... да.. отићи ћу сад хајдучком вођи, па ћу му рећи да желим у хајдуке ступити“.

„А мој отац? мати? па... Добривој?... Ах“ !.... Овде се Милан као из сна тргао. Пред очи му изишла слика његовог сеоцета, слика његових другова, с којима се последњи пут играо, па и слика овог призора кад је на Добривоја пукао и њега равио.

„Ах Добривоју... Добривоју... јецао је сад Милан... ти си сад већ у хладном гробу... Твоји родитељи, заједно са мојим проклињу сад мене и траже ме ваљда да ми се освете“.

„Ах не — неће ни мене више жива видети. Ја се кући нећу вратити, ја пред очи мојим родитељима не смем жив доћи. Остаћу овде, па нека ме вуци раскидају. Ех, моја луда главо“!

Овде се Милан ухватио за чело, и тешко врло тешко уздануо, кајући се због своје тврдоглавости.

У том га тешки сан ухвати, и он у плачу и заспа. У сну му се приказао отац оружан, као што се обично Миланов отац као сеоски сережан оружао кад је ноћу ишао да чини патролу; приказао му се и Добривој, који је јаукао од бола, а из левог рамена како му је лопила крв. —

10. Хајдучки вођа наилази на Милана.

Кад је Милан слатко заспао, и онај сан снιο — изговорио је више пута ове речи: „Опрости ми бабо никад више нећу бити весташан!“

Баш оног тренутка, кад је Милан ове речи у сну изговорио — ишао је кроз шуму сѐм хајдучки вођа, који је због лова баш поред Милана проћи имао. Чувши још из далека неко јецање и неко уздисање; помисли е се није какав дух појавио у овој шуми, или је можда каква потеря за хајдуцима од стране Турака — па не могаше за дуго да се реши: дал' да потражи тог духа или да се што пре удали!

Напослетку знајући да у ову шуму нико од Турака несме ни завирити, а камо ли потеру водити за хајдуцима, а и не бојећи се ничег јер његови хајдуци нису разбојници што хришћане убијају и харају — већ хајдуци јунаци који српство бране од крволочних Турака — пође право онамо, од куда је долазио први глас.

И не превари се.

Пред њим лежаше леп дечак

око својих 10—11 година, црне косе витка тела, обливен сузама по лицу, а пред дечаком лежаху неколико дивљих начетих јабука.

Хајдучки вођа који се полако и на прстима к њему приближио, посматраше га неко време и не могаше се доста начудити, шта је то? Да ли сан или јава.

„Хајдучка шума, дечак, сузе“... говораше хајдучки вођа у себи... „па онда речи: „Опрости ми бабо, никад више нећу бити вестапан“ — које је Милан по други пут изговорио, није могао да себи протумачи, шта то значи?

Напоследку се саже, полако дрмне непознатог дечака — који у сну држећи збиља да је његов отац пред њиме, нагло се тргне и зверајући викне: „Опрости ми... ах! Никад више не... не“...

„Шта, шта је синко“? Ћутка-

ше га хајдучки вођа . . . „ти си спн-вао, је ли“ . . .

„Опрости ми . . . нисам ја бабохтео . . . Паја ме је наговорио . . . о . . . о“ . . .

Сад беше хајдучком вођи још мрачнија цела првашња појава. Не знађаше како да утиша увлашеног и буновног дечака.

„Синко, погледај ми у очи“, поче хајдучки вођа „ти си спав’о је ли? Ходи да те умијем па да се умирнш“. Затим ухвативши Милана за руку, успе у своју шаку воде из тиквице коју је хајдучки вођа собом носио — умије га и својом марамом убрише очи и лице.

Милан је тек сад дошао к себи и увидео да је то мало час био сан, и да је место његовог оца, пред њим стајао хајдучки вођа врло доброг срца, који га је пољубио у бледе али пуне образе.

„Како је теби име? синко“! за-пита га хајдучки вођа.

Милан се охрабри па му одрешито рекне: „Мени је име Милан Спасић“.

„А колико ти је година“?

„Мени је сад 11 година“!

„Имаш ли оца“?

„Имам“!

„А имаш ли матер“?

„Имам“!

„Па како си овамо дошао“?....

Да се ниси изгубио, или су те родитељи ваљда отерали од себе? запиткиваше даље хајдучки вођа, на која питања је Милан кроз зубе је-два изговорио:

„Не знам! Нисам! Јесу“!

„Па што си ти мало час кроз плач изговарао: „Опрости ми бабо, никад више нећу бити несташан“? за-пита га хајдучки вођа мало озбљњије.

Овде Милан не имајући куд ни камо, већ приповеди све и сва шта се с њим догодило пре него што је овамо дошао.

Хајдучки вођа га је слушао са

највећом знатижељношћу, па кад је Милан довршио своје приповедање и свој несретни догађај, овако дода напослетку: „Ја сам се зарекао да се нећу вратити кући, него да ћу овде остати па ма ме вуци појели но ако хоћеш, примиме у хајдуке. Примиме ма за твоје слушче, само да не свиснем од глади“.

На ове речи хајдучки вођа се слатко насмијао па овако рекао: „Добро кад си тако храброг и одважног срца, одвешћу те у моју пећину, и даћу ти три посла да прво извршиш, па ако ли за три дана не извршиш, онда ћу те отпустити, а ако ли пак извршиш, даћу ти сребрну пушку и златан јатаган. А сад хајде са мном, знам да си огладнео“!

Ово изговоривши, ухвати Милана за руку и поведе кроз шуму неком узаном стазом.

Стаза ова их је за кратко време извела из те шуме.

Милану се на ново сунце родило кад је угледао над собом плаво небо, јарко сунце, пред собом лепу долицу, а из далека као да се из земље уздизао неки црн облачић.

„Шта је оно што се тамо црви“ ? запита Милан хајдучког вођу.

„То је синко, моја гора, у тој гори моји су дворови, у те дворове ћу те сад одвести“.

Милан се овом одговору већма радовао него да је видео свог оца — видећи да ће му се лена замисао остварити.

11. Милан у хајдучкој пећини.

Путем је хајдучки вођа причао Милану много, врло много о хајдучком животу, а нарочито о бојевима са Турцима.

Причао му је о славним делима хајдук Вељка, хајдук Симе... и других хајдука који су Турке таманили, и од којих су се Турци бојали као

од живе ватре. Причао му је о животу, о удобностима која хајдуци особито у летње доба уживају, а то уживање пружа им сама мати природа.

Тако ходећи и занимљиво се разговарајући, Милан није ни осетио колики је пут превалио, а није ни приметио да су већ на неколико стотина корака пред хајдучком пећином, која не изгледаше сад као црн облачић већ као из мрамора истесана кула са готским луковима из којих провириваху пушке острагуше, поређане једна до друге.

„Ето сивко моје куле“! рече хајдучки вођа... „сад ћеш видети како је овде“....

Тек што је ово хајдучки вођа изговорио, ал хајдуци грунуше из пушака у знак доласка једног повајлије.

Милан је од силне праске — која се разлегала по планини, —

тргао нагло своју руку из руке хајдучког вође којом га је водио.

„Шта то значи“! запита Милан чудећи се“.

„Е синко то значи, да се сви моји момци радују твоме доласку — али ти синко велим, да ти овде не можеш остати...“

Милану се ове последње речи баш не допадаху, али уздајући се у своје храбро срце.. Ћутао је све док није дошао у хајдучку пећину.

Тада се баш почело смркати.

Сви хајдуци изишавши на сусрет хајдучком вођи — пољубе непознатог дечака, па га подигну у вис.

Ово је Милану служило на част.

Хајдучки вођа одмах заповеди момцима да изнесу што лепшу вечеру за младога госта.

Момци по заповести одмах учине.

Сви поседаше за сто па и Милан с њима.

Вечерали су сви у највећу сласт.

После вечере момци се разговарали, шалили, запиткивали час о овом час оном. Милан је сваком на свако питање одговарао тако задовољно, да су се сви чудили разборитости његовој.

А кад им је Милан ређао несташлуке које је у селу починио, онда су се сви сити насмејали малом враголану.

Тако се Милан забављао и разговарао са хајдучким момцима до неког доба ноћи при месечини.

После оваког разговора сви легоше да спавају, а хајдучки вођа заповеди Милану да сад отиде у једну подземну пећину, — која је била затворена са вратима од самога челика па да донесе пун котао злата.

Ово је хајдучки вођа потајно заповедио Милану и то онда, кад су сви момци поспали, а то беше око поноћи.

Милану се тек сад сиркло пред очима.

Он мпшљаше; „подземна пећина, ја сам, на онда пун котао злата да донесем — шта ће то значити“? Испрва се устезао да уђе у пећину, али охрабривши се уђе у пећину, која беше светла као месец кад иза раштрканих облака провирује.

Ова светлост долазила је од силног злата, сребра и драгог камења што ту беше сакривено, а све то беше кад год у турским рукама.

У ту пећину ући беше одиста страшно. Милан је ушао, али од страха већ при вратима пао онесвешћен на земљу.

Хајдучки вођа знајући да Милан неће издржати страх — ишао је полако за њим, и кад је Милан онесвешћен на земљу пао, брзо утрчи за њим у пећину, узме га на

руке па га однесе у своју собу где је Милан до зоре спавао.

Хајдучки вођа није хтео Милану сутра дан о том ништа да спомене. Сутра дан око поноћи догодило се са Миланом тако исто. Кад се три дана навршило, онда се Милан сам сети шта се прошле и претпрошле ноћи с њим збило. Стога науми да остави хајдучку пећину у намери да оде у које село да се најми за пастира.

12. Милан оставља хајдучку пећину.

Што је Милан смислио, то је хајдучком вођи усмено казао. На осветку четвртог јутра, пошто се умио и обукао, и пошто је казао жељу хајдучком вођи, — овоко му рече хајдучки вођа: „Синко, ја сам се за тебе већ побринуо, па ако будеш честит и добар, бићеш сретан. Ја сам заповедио једном од мојих момака да те одведе у манастир М...

да те преда оцу Пантелемиону, ти ћеш тамо бити ђак, пази синко, слушај, учи, поштуј све старије од тебе, а особито оца игумана које ће те кад буде време закалуђерити, те ако будеш служио за углед свима калуђерима — постаћеш временом игуманом. Ево ти синко ова кеса с новци, и ево ти поклањам ову књигу, то је молитвеник моје покојне матере, чувај га као очи у глави, и не показуј га ником, док се не покалуђериш — а сад ево ти ова палица од слонове кости, и не реци ником ко ти је дао док не постанеш игуманом.

„Ако би се у случају вратио својим родитељима, онда све то мораш предати у властитост оца Пантелемона...“ за тим предавши Милану све ово, даде му и писмо, те удари у плач. Милан је пажљиво слушао све што му је хајдучки вођа говорио.

Пошто се хајдучки вођа утешно и сузе убрисао заповеди једном

хајдуку да одведе Милана до манастира М., па онда нека се одмах врати.

На растанку хајдучки вођа загрли Милана; трипут га пољуби у чело и у лице и онда се растану.

Милан се одмах даде на пут са хајдуком. Кад су се после кратког времена приближили манастиру М.... угледи Милан звоник са кога се блисто златан крст.

Код уласка манастирског дворшта, опрости се Милан са хајдуком који му је такође дошапнуо ове речи: „Још, труди се и владај се добро. Ма да си погрешо у нечем гледај да се поправиш. Гледај да сваки посао добро и на време свршиш. Имај на уму ову кратку реченицу: „Конац дело краси“.

13. Милан пред оцем игуманом.

Пре него што је Милан ушао у манастирско дворште, приправио

се пред вратима, шта ће говорити пред оцем игуманом.

„Нећу лагати“ говораше Милан... „у лажи је плитко дно, то сам већ толико пута искусно, а и овај хајдук ми је сад мало час рекао: „Конац дело краси“.

За тим сакривши молитвеник у шпак — уђе у манастирско дворшће.

На уласку у калуђерски ходник сусрете га један млад калуђер, који држаше у руци бројанице.

„Добар дан! оче свети!“ назове Милан смиреном калуђеру, па му приђе руци и целује га.

Ово се младом калуђеру особито допало, јер га до сад још нико у руку није пољубио.

„Бог ти помогао синко!“ одврати му калуђер врло љупко — „кога тражиш“?

„Оца Понтелеимона!“ одговори Милан.

Калуђер одмах покаже Милану

врата од игуманове ћелије и рекне му да куца прво на врата пре него што уђе унутра.

Милан се сад упути игумановој, а млади калуђер отидне у цркву да одслужи св. литургију.

Путем мишљаше калуђер : што значи она палица од слонове кости, па онда оно писмо што милан у руци држаше.

Кад је Милан дошао до врата игуманове ћелије, закуца прво слабије, а онда мало јаче.

„Слободно“ ! чу се изнутра крупан старачки глас. Милан отвори врата и ступи у ћелију.

„Оче благослови“ ! рече Милан ушавши у ћелији у којој горијаше кандило пред иконом св. Богомајке — па приступивши к оцу игуману, целује му десницу.

„Бог те благословио синко“ ! рече игуман гледајући час у писмо, час у палицу, на којој беху обви-

јене две змије од чистог сребра. а у среди на врху од палице сијаше златна јабука, а на јабуци златан крст.

„Које добро синко“ ? запита га угуман.

„Ево донео сам Вам једно писмо“, рече Милан па пружи оцу игуману, запечећено писмо. Отац игуман одмах отвори писмо, и зачуди се кад види писмо крвљу написано.

Отац игуман мало уплашен, не смеде га читати на први мах.

Но кад виде прве редове : „Оче Пантелеимоне благослови“ ! онда се одважи и настави читање писма које беше овог садржаја :

„Ево стоји пред тобом дечак од својих 10—11 година, који је због једног несретног случаја заблудео побегавши од својих родитеља. Испитај га ! Дечак је паметан али несташан. Подај му лека. Штета ће бити да се његов дар занемари.

Прими га к себи за ђака, пази на њега, па ако се добро узвлада за-калуђери га. За твоје добротинство ћу ти захвалити. Ову коју му ја дадох, прими од њега и чувај је, јер ја се надам да ће — ако Бог да — бити његова.

Ову палицу сам ја отео од једног буљукпаше који ју је јамачно онда добио, кад су Турци последњи пут разрушили манастир М... С' Богом остај оче Паштелеимоне !“

Милета хајдучки вођа.

„О синко, заиста ти си сретно дете. Пре него што ћу ти примити за мог ђака желим да ми исприповедаш све од речи до речи како си дошао до хајдучког вође. Онда Милан исприповеда и оцу игуману све и сва. За време Милановог приповедања отац Паштелеимон се слатко смејао, али кад је Милан напослетку причао о несретном случају како је Добривоја нехотице убио, онда

је отац игуман уздахнуо и рекао : „Ах синко ! Шта учини ! Но ипак си сретан. Грех ће се твој опрати. То је врло лепо од тебе кад си у манастиру потражио прибежиште својој немирној души, али ко овамо једном дође и посвети свој живот калуђерском чину тај се не сме врати одавде. Може бити да твоји родитељи тебе сад траже па ако дођу овамо, ја тебе не смем задржати. Због тога те нећу пострићи кроз годину дана, па ако за годину дана твоји родитељи по тебе не дођу онда мораш овде и остати“.

„Оче игумане“ ! поче Милан радосним гласом „ако моји родитељи и сутра по мене дођу, ја се кући нећу вратити“.

Отац игуман одмах зазвони, у тај мах дотрчи један манастирски ђак.

„Иди кажи свима монасима нека после св. литургије дођу сви у трапезарију“ рече отац игуман.

Манастирски ђак се одмах врати да изврши заповест оца игумана.

„А знаш ли што читати и писати“? запита га отац игуман.

„Знам“! рече Милан укратко.

„А рачунати“?

„Знам и то“!

„А знаш ли што појати“?

„Знам“!

Е па дед да чујем! Отпој ми коју црквену песму да чујем какав имаш глас.

Милан се с почетка устезао, јер није знао коју песму да одпоји. На-послетку одпочне: „Дјева днес“ кондак на Божић — тако меким, лепим гласом, да се игуман задивио Милановом извавредно лепом гласу. Глас му је дрхтао, ал беше умиљат и миловучан као у анђела.

„Е добро синко“! рече игуман сасвим задовољно кад је Милан довршио појање — „сад ходи у тра-

пезарпју да те покажем свима монасима.

У трапезарији беху 6 монаха. Ушавши у трапезарију, отац Пантелеимон прикаже младог ђака који је дошао са жељом да се посвети калуђерском чину. Милаву препоручи да има све поштовати исто онако као што поштује и отца игумана, каже му да се има онако владати као што се и остали монаси владају.

14. Милан се упознаје са дужношћу у манастиру.

Првих 8 дана увидео је Милан како је то благодат бити манастирски ђак.

Красна манастирска околина изгледаше му као рај. Десно лепо виногради, лево шљивици; напред зелена густа шумица са игумановим летњиковцем, а натраг лепе плодне њиве.

За оних првих 8 дана Милан је сао ишао у црвју са игуманом где је читао апостол. После 8 дана Милан је већ добио налог да оцу игуману чисти ципеле, да му спреми воде за умивање, да звони у 5 сати на јутрење. Затим је морао са једним најмлађим монахом отићи у црвју да упали свеће, да спреми одежде и стихаре. Даље — морао је пред ручак поставити сто, па ако је био кључар то је са манастирском баком ишао у подрум по сир млеко, маст, месо, вино. итд. Затим за време ручка морао је Милан стојати за леђима оца игумана и што је овај пожелно, то му је Милан морао допети.

Све ове дужности Милан је свесрдно и тачно вршио, те су га због његове вредноће сви монаси хвалили пред оцем игуманом.

Осим ових дужности, Милан је морао сваког вечера по 1 час учити

црквено појање, које је особито лако свађао, и што би му који монах отпојао ма само једанпут, то је Милан првом приликом у цркви пред оцем игуманом отпојао,

Милина беше слушати кад је појао у цркви. Због његовог лепог гласа на брзо се рашчуло по околини манастира па су долазили сваке недеље да слушају манастирског повог Ђака како поји.

Милан је у манастиру од неког времена јако почео напредовати на велико удивљење оца игумана. Промени његовој утицао је отац Лаврентије најстарији монах, који је Милана сваког вечера поучавао у моралном и духовном животу дајући му добре савете по којима се има владати.

15. Милан добија поучења и савете.

Отац Лаврентије промеривши Миланово срце, и испитавши га по-

танко о узроку његовог доласка у манастир М..... увидео је, да је Милан заиста морао бити одвише несташан, јогунаст и неваљао. Како отац Лаврентије беше вичан у васпитању — а и иначе беше то човек правог моралног и побожног карактера као што само један монах бити може — науми да лепим поучењима искорени из Милана сваку клицу несташлука, коју је Милан и у манастиру гајити почео. Тако је н. пр. првих дана манастирском псу белову везао неку стару клеветушу о врат, други пут је баба Макрени манастирској кухарици појео све јабуке што је бака спремила за госте, трећи пут је једном младом калуђеру заденуо перушку за камилавку итд.

Све ове Миланове несташлуке монаси су гледали кроз прсте држећи: „младост лудост“. Али кад је Милан и четвртог, петог и шестог дана ово чинио, онда је отац Ла-

врентије морао на леп начин Милана од свега тога одврати и опомињати га да у будуће то не чини. За морално васпитање, отац Лаврентије се највише служио примерима из обичног живота приповедајући му лепе и поучне приповетке.

За неколико недеља отац Лаврентије је постигао оно, што је пожелео. Милан се зблиља поправио и сад не беше онај несташни Милан, већ са свим други, мирни, пристојни Милан.

Милан се особито у побожности усавршавао. Усавршавању његовом у побожности од великог утицаја беху свете књиге, које му је отац Лаврентије дао да чита разтумачивши му на српском језику.

Дан је за даном пролазио па се и година дана навршила од овог дана, када је Милан дошао у манастир. За цело то време нису Миланови родитељи долазили. Милан је

мало по мало заборављао на своју кућу и на родитеље, а на свог добродруга Добривоја није заборавио, јер се за њега сваког јутра и вечера молио Богу, држећи да је Добривој умро.

15. Милан познаје своје родитеље.

Манастир у који је Милан дошао за монаха, био је на гласу због лепог положаја; што је био лепо уређен, што су млади монаси особито лепо појали у цркви те својим умиљаним појањем тако облагорођаваху срца присуствујућих, да су се сви осећали блаженим. Због тога беше даље овај манастир чувен, што је у манастиру том лежало тело једног светитеља пред којим су верни хришћани изливали своје топле молитве, болни, кљаси и невољни су се исцељивали кад су се светитељске руке дотицали.

Сваке године о слави св. храма

тог, врвио је много народ у овај манастир.

Кад се Милану навршила 15 година беше оне године изванредна слава у манастиру М.....

Том приликом се сипан свет из околних места и са стране скупио, да присуствује на духовној слави.

Литургија беше величанствена, јер је на њој чинодјејствовао окружни епископ са многим свештеницима, монасима и са три ђакона.

Милан је на тој св. служби читао апостол.

После св. службе, заповедио је Милану отац пгуман, да отиде у горњу трапезарију, па да са осталим ђацима спреми све што ће за дочек гостију нужно бити.

Чим је Милан добио ову заповест, одмах се пожурио да изврши, те због тога се једва провукао кроз

народ док је дошао до првих степеница које воде у трапезарију.

Овде га заустави један необичан привор.

Човек — старац са својом жепом сеђаше на степенима и плакаше кријући сузе од света који је мимо њега пролазио.

Овај привор је Милана тако дирнуо, да је морао запитати што плачу?

„Ох синко не питај нас, кад нам не можеш помоћи.... Ми смо ево већ четир године у овакој тузи“ говораше брижна жена...

Милан се на ове речи јако тргао, — очи му се заблистале, крв му нагло поче тећи, а срце му поче јаче лупати...

„Шта то значи“ ? запита Милан мало уплашено.

„Имате ли ви што да добијете овде? Или сте изгубили па не можете да нађете“ ? „Јест, јест синко“...

поче старац „ти погађаш а кад нас тако питаш ево ћу ти синко рећи зашто плачемо: „Има смо једног сина од својих 10—11 година, беше дете од више весело и несташно, па као несташно дете чинило је несташлуке... играло се и са онаким стварима које пису за децу. Једног дана украде од мене један пиштољ који беше напуњен, но оно је мислило да је празан — однесе га собом па се са децом играло. Том приликом је ранко свог најбољег друга. Дете као дете мислећи да је убило свога друга, уплаши се, па побегне непознатим путем. Како је побегло није се више вратило. Тражисмо га пуне три године дана распитивајући за њега, али нигде га не могосмо наћи, нити нас је ко могао упутити где да га тражимо..

Овде се старац онет заплакао, као да му је сињи камен на срце пао.

Док је старац говорио, Милан је дрхтао као прут на води, сагнутом главом као осуђен стајао је непомично и плакао...

Ово је приметила старица, па нежно запитала :

„А што ти синко плачеш ? Ваљда си познавао“?

„Је-е-есам... ах рече Милан кроз плач и једва се уздржао да га не познаду по гласу. Милан је гледао своје родитеље пред очима који га не познадоше.

„Но па за што сте овамо дошли“ ? запитала Милан мало охрабривши се.

„Чули смо“ поче старац — „да су га хајдуци ухватили па однели у један манастир но незнамо у који. Прошли смо све манастире, тражећи нашег Милана .. али га не нађосмо ево ни овде јер јутрос чусмо од једног монаха да овде нема никаквог Милана.

„Није, није бабо“ поче Милан

гушећи се у сузама па не могући издржати тугу свога срца повиче : „Ја сам Милан“ !... и падне матери у наручја љубећи је у лице, по том отиде к оцу и кроз плач рече : „Опростими бабо, сад сам други Милан. Хвала ти што си ме више пута избио кад сам био несташан, да ме ниси избио не би утекао...“

„Та ти си зар Милан“ ? зачуђе-но запита старац не верујући чисто сам себи.

„Јест, ја сам бабо.. зар сам се тако променио да ме баш не познајеш“ ?

„Јеси синко јеси... променио си се јако“.

„А где је Добривој ? Је ли жив ил' је умро ?“

„Жив је синче“, баба га је дао на школе да изучи за попа...

„Ох сад ми је лакше“ ! викне Милан — „сад сам сретан ! Ходите сад са мном, убришите сузе, па да вас пријавим оцу игуману“ рече

Милан сав радостан. У срцу је осећао као да се на ново родио.

Тек што је Милан отишао у трапезарију и казао заповест оца игумана — осталим ђацима — дошао и је и отац игуман са свима гостима који су и на ручку тога дана били.

Милан је одмах у засебну ћелију оца игумана одвео своје родитеље па их је пријавио.

Оцу игуману је особито било мило, кад је видео родитеље свог најмилијег ђака за кога је спремао највећи благослов и срећу.

Милан се сад поред својих родитеља осећао најсретнијим.

Кад су се гости после славе разишли, Миланови родитељи су још пуна три дана остали у манастиру.

После три дана Миланови родитељи пођу кући. На поласку отац игуман донесе ону кесу дуката што

је Милан добио од овог хајдука па поклони Милановим родитељима рекавши да им је то благодарни син донео кад је дошао у манастир, па им дозволи да смеју долазити своје сину у походе кад год им је воља. За тим им обећа да ће Милана за три године закалуђерити и да ће онда доћи у његово село и с њим да служи у цркви. Сретни родитељи, целивају десницу оцу игуману, па се онда растану.

Кола су их чекала у манастирском дворишту. Милан их је до пута испратио, а онда их је загрлио и изљубио, и онда се — раставши се са родитељима — сав радостан вратио оцу игуману.

Кад је чича Панта дошао у село, приповедао је од радости сваким ко га је год запитао за Милана. Одмах је отишао и Добривојевој кући па је и тамо приповедио све

и сва птица се са Миланом збило после оног несретног случаја.

17. Милан постаје монахом.

Кад се Милану навршило 18 година, онда га отац Пантелеимон игуман манастира М... на најсвечанији начин произведе за монашеског ђакона лицем на Цвети. Тада добије име Мирон. Сутра дан Милан беше већ монах Мирон.

И његови родитељи беху тад у цркви кад се Милан постригао за монаха.

Диван ли беше то монах.

Румена лица, округлих образа, висока стаса, црних очију, а главу му украшаваше црна густа и дугачка коса. Мирон је као млад монах служио, за углед правога монашког живота.

Кад је Мирону било 28 година, отац Пантелеимон се нагло разболи и не беше више за живот. Тада

пред своју смрт дозове свог верног ученика Мирона и све монахе, па им овако на смрти рече: „Децо, она палица коју ми је ваш брат Мирон као ђак пре 18 година — донео — нека буде од сад његова. Мени су часи избројани, за то сам оставио заветно писмо, ено га на столу пред иконом Мајке Божије, — у којем сам написао своју жељу, а та је: да браћа и носе после моје смрти Мирона изаберу за игумана овог манастира“.

„Ја ти предајем благослов“ рече по том отац игуман једва изговоривши ове речи — пружи десну руку и метне на главу младога монаха Мирона, па онда настави меким тихим гласом:

„Буди побожан, чувај св. веру, св. храм и буди добар и од сад као што си и до сад био. Пази на свако дело које започнеш да га добро завршиш — па онда изговоривши ово речи: „Помјани мја Господи во цар-

ствиј твојема“... тешко уздахне, погледи још последњи пут на икову св. Богородице, још један поглед на Мирона, још једаред дахне и издахне.

Мирон који је у руци држао горућу воштаницу, склопи очи оцу Пантелеимону.

Сви монаси одмах по својој дужности отпочну свеноћно опело. Манастирска звона су тужно звонила за покој душе честитога оца Пантелеимона.

Сутра дан су монаси оца игумана са највећој побожношћу пристојношћу сахранили пред вратима св. цркве

* * *

После неколико месеци — по препоруци блаженопочившег игумана Пантелеимона — окружи епископ наименује младог монаха Мирона за игумана манастира М...

Млади и смирени монах није

се хтео примити овога чина, јер му беше зазор да он као најмлађи има власт над свима старијим монасима. Но кад не беше на ино, он мораде примити у руку ону палицу, коју је он сам као дете донео у манастир М....

Млади игуман је свом снагом и одушевљењем настојавао да манастиру сачува леп глас у народу. Дао је на ново цркву полепшати, баште уредити, воћем и цвећем засадити и тако је за кратко време млади игуман уредио овај манастир да је било милина ући у овај св. дом.

Кад се Милан за монаха постригао, онда је на неколико дана доцније — отац Пантелеимон заиста отишао са Мироном у његово родно место да као гост служи у цркви.

Том приликом се Милан састао са својим негдашњим другом Добривојем, који је баш оног дана први пут служио св. литургију. Добри-

вој је био дакле свештеник а Милан је био монах Мирон, и доцније игуман св. манастира М....

Миланови и Добривојеви родитељи дочекали су највећу радост под своју старост, тим што су оба честита сина своје родитеље до смрти хранили и издржавали.

САДРЖАЈ:

1. Добривој и његови родитељи.
2. Добривојев друг.
3. Испит.
4. Распуст и Миланова завист.
5. Милан у чика-Младеновој башти.
6. Несретни случај.
7. Шта се збило са Миланом?
8. Чича Панта тражи Милана.
9. Миланови јади.
10. Хајдучки вођа наилази на Милана.
11. Милан у хајдучкој пећини.
12. Милан оставља хајдучку пећину.
13. Милан пред оцем игуманом
14. Милан се упознаје са дужности у манастиру.
15. Милан познаје своје родитеље.
16. Милан добија поучења и савете.
17. Милан постаје монахом.

